

RECENZIÓK

SZABÓ PÁL *

Nótári Tamás: Római köz- és magánjog.

Scientia Kiadó, Kolozsvár, 2011, 522 oldal

„Vegyétek tehát e mi törvényeinket teljes odaadással és kitartó szorgalommal...” olvashatták egykor a római jogot tanulók a tankönyvbe szorított iustinianusi *Institutiok* bevezetésében. Valóban, ez a praktikum segítette egykoriban az évezredek joganyag tankönyvi összeállításának császári igényét. A római állam eltűnt, azonban hatásában máig él. Jogát, rendszerbe foglalva, azóta is tankönyvek hosszú sora őrizte meg. Azt is mondhatnók, hogy mára nemcsak a római jognak, hanem a római jogi tankönyvek megírásának is tekintélyes hagyománya alakult ki.

Hazánkban is érvényes volt az, hogy a magyar nyelven megírt római jog tankönyvek Marton Géza iránymutató munkája óta elsősorban a magánjogot tekintették az egyetemi oktatásban mérvadónak. Brósz Róbert és Pólay Elemér tankönyve pedig már jelentős jogtörténeti, alkotmánytörténeti anyagot is tartalmazott, a római jog továbbélését érintve. Illetve egy önálló fejezetet szentelt a delictumokból fakadó köteleknek is. E széles körben használt tankönyv azóta több „frissítést” is megélt, akár tan-, akár kézikönyv formájában, amelyek további tartalmi bővítést és hangsúlyeltolódást is magukkal hoztak. Itt meg kell említeni a Molnár Imre, Jakab Éva és a Földi András, Hamza Gábor szerzőpárosok által jegyzett könyveket, illetve Benedek Ferenc és Besseney András munkáit.

E jogtudósok tiszteletre méltó sorához kíván csatlakozni Nótári Tamás is nemrégiben megjelent római köz- és magánjogi tankönyvével. A szerző szándéka szerint a magánjogi rész felépítése leginkább a hagyománykövető. Egyrészt abban, hogy többé-kevésbé az eddig is jól bevált modern institutio-rendszer szerint következik az eljárásjog, a személyi és családi jog, a dologi jogi rész, a kötelmi jog rendszere és az öröklési jog. Másrészt ez a hagyó-

* Szegedi Tudományegyetem – BTK Történeti Segédtudományok Tanszéke, tudományos segédmunkatárs

mánykövetés a romanisztika jeleseinek követésében is megnyilvánul. A kötetben használt alapfogalmaiból és szófordulataiból azonban érezhető a szegedi Pólay-iskola hagyománya is, hiszen a szerző bevallottan merített, még joghallgatóként hallgatva, Molnár Imre előadásából (például a birtoktani, a felelősségtani részekben).

A tankönyv stílusában és nyelvezetében érezhető a szerző antik nyelvi műveltségének precíz lenyomata, hiszen mintegy memoriterként vagy eposzi módon állandó szófordulatok néha-néha ismétlődően visszatérnek. A szerző határozottan az elhangzott előadások menetét követő, könnyen használható *tankönyvet* akart írni, ezért didaktikai szempontból elhagyott mindent, amely a terjedelmet aránytalanul megnövelné. Ennek megfelelően nem használt lábjegyzeteket és a fontosabb szakirodalom is a kötet végén található. Mivel fogalmi rendszere más, hazai római jogi tan- és kézikönyvekével gyakorlatilag megegyezik, így nincs külön tárgymutató sem a kötetben.

A tankönyv szerkezete azonban természetesen nemcsak ebben rendhagyó. Nótári Tamás a címben hangsúlyozottan kifejezi, hogy a közjogot is a római jog szerves részeként fogja tárgyalni. Ez, az Ulpianustól eredeztethető megkülönböztetés (*studium*) már teret nyert a romanisztikában, főleg Zlinszky János, Molnár Imre és Sály Pál munkái révén. A kötetben a *ius publicum* fogalmát követve azonban a büntetőjog mellett már a szakrális jog (benne a háború és béke joga) is önálló részként szerepel. A szerző klasszika-filológiai képzettségének megfelelően hangsúlyos bevezető részt kapott a római írott források fajtáinak, továbbá az alkalmazandó szövegkritikai módszerek és értelmezések ismertetése is. De helyt kapott a római név, naptár és pénzhasználat rövid bemutatása is. Ez a tanítás során, a gyakorlatban a hallgatókban felmerülő lehetséges kérdéseket is tükrözi, hiszen a római jog értő befogadása széleskörű megelőző ismereteket is feltételez. Ugyanezt szolgálja a római jogon is túlmutató, általános jogi alapfogalmak ismertetése is, amelyben a szerző – egyúttal egyetemi oktató lévén is –, egyéni tapasztalatait is hasznosította. Itt például említésre került nemcsak a jogi tények tana, jogügyletek, semmisség, megtámadhatóság, hanem a mára megváltozott értelemben használt *crimen* és *delictum* római jogi megkülönböztetése is. A történeti részben pedig ugyanígy hangsúlyosan jelen van a római államszervezet és tisztviselőik részletes ismertetése is, amely kellő alapvetést nyújt a könyv közjogot tárgyaló részéhez. Sőt, a szerző Quintus Cicero Szegeden megjelent munkája kapcsán (Németh György –

Nótári Tamás: *Hogyan nyerjük meg a választásokat?* Quintus Tullius Cicero: *A hivatalra pályázók kézikönyve*. Szeged, 2006) pedig saját kutatásait is szervesen beilleszti a római választásokkal kapcsolatos részbe.

A római jog továbbéléséről szóló fejezet pedig a kora középkori és érett középkori időszaknál nem áll meg, hanem tovább követi az újkori recepciót és tudománytörténetet is. Ez is, eddigi tankönyveinkhez híven, elsősorban Nyugat- és Közép-Európa centrikus, de helyt kapott az Európán kívüli világ is (Amerika, Afrika). Talán egyedül Bizánc kapott kevesebb részt ebből az imponáló felsorolásból. Hiszen a római jog nemcsak a iustinianusi kodifikáció szövegahagyományt átvevő *Basilikában* élhetett tovább töretlenül, hanem a bizánci császárok saját korukat tükröző rendeleteiben, a jogtudósok törvénykivonataiban és gyűjteményeikben is.

Nótári Tamás új tankönyvének megjelenése jól mutatja a hazai romanisztika iránti megnövekedett igényt és élő művelését a magyarországi egyetemeken. A iustinianusi parancs pedig máig él: vegyük e könyveket teljes odaadással és kitartó szorgalommal. E sorok írója pedig csupán reménykedhet egy hasonló igénnyel a bizánci jogról írott munka kézhezvételében, avagy megírásában.²

² Nótári Tamás tankönyvéről alapos elemzést írt – így ezt itt mellőzhetjük – Molnár Imre professzor a *Jogelméleti Szemle* 2011/4-es számában: <http://jesz.ajk.elte.hu/molnar48r.html>